

ויכוח לגיטימי על אירועי העבר

סא"ל (מיל') ע'

התמים להניח שהמחבר צודק בכל דבריו עד כדי כך שאין לאיש מה לומר.

אך מעבר לתאור הקרבות, מציג מילשטיין כמה תזות, המעוררות מחשבה. למיטב הבנתי, התזה המרכזית בארבעת הספרים שהופיעו, היא ששורשי העיקריים של צה"ל אינם מגיעים לאירגונים הצבאיים בתקופת הישוב, לפני הקמת המדינה, אלא ליחידה 101 ולגדוד 890. יחידה 101 פעלה ארבעה חודשים בסוף 1953 וגדוד הפשיטה המוצנח פעל בשנים 1954-1956 בפיקודו של אריאל שרון. לדעת ד"ר מילשטיין, אירגון ה"הגנה" והמחתרות אצ"ל ולח"י, היו מיליציות עממיות לא-מגוייסות עם גרעינים של יחידות לוחמה זעירה פרימיטיבית. זה היה אמנם צבאה של המדינה-שכודך, אך זה לא היה צבא של ממש ומסורותיו התמוטטו במלחמת העצמאות: "מלחמת הדרכים" בחודשיה הראשונים, בקרבות הקסטל, נבי-סמואל, נבי-יושע ובששת קרבות לטרון גם של חטיבה 7 וגם של הפלמ"ח. הניסיון שהצטבר במלחמת העצמאות לא גובש, לדעת מילשטיין, כדי לבנות צבא סדיר ומקצועי, מפני שהמלחמה לא נחקרה, לדבריו, אף בתוך צה"ל ולקחייה האמיתיים לא הופקו. התוצאה, לדעתו, הייתה התדרדרות רמתו של הצבא בין 1949-1953. נקודת השפל, עליה הוא מצביע, היא תקרית תל-מוטילה ב-1951.

יחידה 101 שהוקמה לתת מענה לטרור הפלשתינאי, לא רק ששיקמה את רוח הלחימה בצה"ל, אלא, לדעת מילשטיין, יצרה את עקרונותיו הבסיסים של צה"ל, התופשים, במידה רבה, עד היום.

תזה זו לוקה בכמה ממרכיביה ואתייחס למרכיב האווירי. חיל האוויר הישראלי, למשל, לא הושפע בבניתו מפעילותם של הצנחנים. יסודותיו נעוצים היטב בתעופה הביטחנית של

זה מצביע אולי על תופעה אנושית מעניינת, אך מעיד על חולשה מסוימת של החברה הישראלית, שמו הראוי לתת עליה את הדעת.

התגובות, או ליתר דיוק, חוסר התגובות לספריו של מילשטיין על הצנחנים, הם סימפטום לתופעה. אם חוסר ההתייחסות הוא מכונן, הרי שעולים מספר סימני שאלה על יושרם האינטלקטואלי של עתוננים ומבקרים המטיפים לנו השכם והערב כיצד לנהוג, ומלקים אותנו כשוט עטם על מחדלים אלה ואחרים.

במחקריו על הצנחנים חושף ד"ר מילשטיין לצד ההצלחות גם כשלונות, כפי שנהוג במחקרים היסטוריים בתרבות המערבית. בכרך ג', למשל, הוא מתאר את קרבות הצנחנים בירושלים במלחמת "ששת-הימים" ואת הקרב על "גבעת התחמושת" העקוב מדם. לדעתו, היו ליקויים חמורים בתיפקודם של המטכ"ל, של אלוף פיקוד המרכז, של מפקד חטיבת הצנחנים מס' 55 ושל המג"ד. אחת השאלות שהוא מעלה, למשל: מדוע לא קיבלו לוחמי "גבעת התחמושת" סיוע אווירי צמוד, למרות שהקרב נתארך לשעות היום? או שאלה חמורה יותר: האם הקרב היה נחוץ?

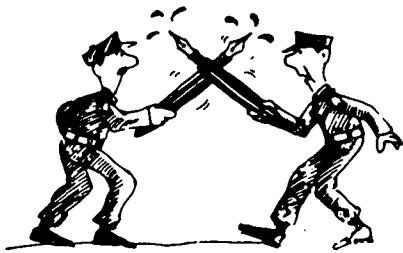
במשך שלוש השנים מאז פורסמו הדרכים, איש לא התמודד איתם בפומבי, איש לא קבע שד"ר מילשטיין צודק ואיש לא הראה את הליקויים שבמחקרו בעניין זה. הקרב על "גבעת התחמושת" מתואר לפרטי פרטי והערכתו היא שהושקעה במחקרו עבודה מאומצת ויסודית. מתאור הקרב עולים דברים, שלמיטב ידיעתי, חזרו ונישנו בקרבות רבים אחרים וראוי שילמדו את הלקחים בצה"ל גם לאור העובדות המוצגות בספר זה.

גם הקרבות האחרים המתוארים בספרים אלו, הם קרבות חשובים בהיסטוריה הצבאית שלנו. אם מתעלמת הבקורת מן הספרים, עשוי הקורא

לפני כשלוש שנים נתפרסמו שלושה כרכים ראשונים של מחקר על הצנחנים, היחידות המעולות והמבצעים בצה"ל מאז מלחמת העצמאות ועד מלחמת לבנון, מאת ד"ר אורי מילשטיין (הוצאת שלגי. כרך א' - יחידה 101, כרך ב' - קרב המיתלה, כרך ג' - איחוד ירושלים). הכרך הרביעי "אביב נעורים", הופיע בימים אלה, וגם הוא כקודמיו נתקבל בשתיקה על-ידי כל העיתוננים הביקורתיים והפתוחים בישראל אף עיתו ואו כתב לא פרסם דברי שבח, לא תיאור וניתוח ואף אפילו לא ביקורת חריפה.

ד"ר מילשטיין, שאינו קשור לשום גורם ממסדי הוא חוקר השנוי במחלוקת חריפה ואין לי כל כוונה לנקוט כאן עמדה באשר לכישוריו האישיים, טיב פירסומיו, המתודות המדעיות בהן הוא נוקט במחקריו והדרך בה הוא מציג אותם בכתב ובעל-פה. עובדה אחת שאין עליה עוררין היא. שמילשטיין חוקר במשך שנים רבות את ההסטוריה הצבאית של מדינת ישראל ועושה זאת באופן נימרחי ויסודי. גם אם מילשטיין, או דומים לו, מעוררים התנגדות בשל דרך הצגת הסוגיות ההסטוריות, הרי שאין זה נכון להתעלם מהם ולא לנסות להתמודד עם התזות שהם מציגים.

הבעיה, אם כך, היא יותר עקרונית ומצביעה, לדעתי, על ליקוי חמור בתרבותנו הדמוקרטית. בשנים האחרונות, בהן אני עוסק ב"עניני אקדמיה", גיליתי להפתעתי מספר תופעות המעידות על חוסר פתיחות לשמיעת ביקורת, שלא פגשתי בהן קודם לכן בשרותי ביחידות מבצעיות. איננו מוכנים להתייחס לדעות חריגות; דעות שאינן הכללות בלבד אלא מבוססות על ניתוח ותייעוד מפורט. לוחמים צעירים בצה"ל פתוחים יותר לשמיעת ביקורת על ביצועיהם במבצע או תרגיל שזה עתה הסתיים, מאשר אנשים בוגרים על מלחמות שהתרחשו לפני עשרות שנים. פרדוקס

"אביב-נעורים" היה מכוון נגד ה"מוח והלב" של המחבלים, כלומר חיסול המנהיגים והמפקדים, והוא התגלה כחלופה טובה יותר, לדעתו, מאשר הפצצה המסיבית של מערב ביירות במהלך של"ג. "יחידות איכות" לא יכלו לחסל את כל מעוזי המחבלים בדרום לבנון, אך יתכן כי פגיעה ב"מוחות" של אירגוני המחבלים היתה יכולה למנוע את המלחמה או לתת לה אופי אחר, שעשוי היה להתקבל יותר בדעת הקהל הישראלית.

יש להזכיר, לדעתי, מללכת שבי אחרי קסמי טיעוניו של מילשטיין על יתרונות ה"מלחמה האחרת". למרות כל מה שכתב, לא היחידות המיוחדות תכרענה את המלחמות בעתיד, אלא חיל האוויר והעוצבות הגדולות. אך "מבצע האיכות" ראויים ליתר משקל בחשיבה הצבאית שלנו ובכך יכול הספר לתרום לכל המתעניין ב"שדה הקרב העתידי".

עם כל הפגמים, ואין ספק ללא פגמים, אני סבור שארבעת ספריו של ד"ר מילשטיין על "ההיסטוריה של הצנחנים", ראויים שייקראו בעיון על ידי קציני צה"ל בכלל וקציני צנחנים בפרט. קריאה ביקורתית של הספרים האלה תגוון את נקודת המבט שלהם ותיתרום למחשבה היוצרת והביקורתית. עלינו להיות פתוחים גם לספרות מחקר ביקורתית של אנשים מחוץ למערכת. צה"ל זקוק היום לפתיחות יותר מבכל תקופה אחרת בעבר.

דה-פקטו לאחר "קדש" היו, לדעתו, פרי הצלחתה של "שקד" לסגור את הגבול עם מצרים מצפון לרצועה ועד טאבה כמעט באופן הרמטי. בניגוד לטענת רוב החוקרים, השקט לא נבע מתוצאות מיבצע "קדש". גם אם הכלל היסודי בחקר ההיסטוריה הוא שאין להשתמש במילה "אילו", הרי שבכל זאת יש להודות שההיבט שמציג מילשטיין ראוי לבחינה מעמיקה והוא עשוי, למשל, להעניק זווית ראייה נוספת להתייחסות למלחמת לבנון וחלופותיה בפרט, ולמלחמה במחבלים בכלל.

הכרך האחרון, "אביב נעורים", הוא לדעתי השיא של הסדרה ומתפרסמים בו עובדות ותאורים רבים שלא פורסמו עד היום מחוץ לצה"ל. מילשטיין סבור שה"מלחמה האחרת", האיכותית, המיוחדת, יכולה להיות במיקרים רבים, אם כי לא תמיד, כמובן, אלטרנטיבה לחימה ה"קונבציונלית". כפי שיחידה 101 הקטנה היתה חלופה מוצלחת להפעלתן של החטיבות נגד המחבלים, הרי שגם כיום וגם בעתיד יוכלו היחידות המיוחדות להשיג יעדים מסוימים טוב יותר מהעוצבות הגדולות. ישנם יעדים בין המלחמות וגם בתוך המלחמות, שלמבצעים מיוחדים המבוצעים על ידי "יחידות איכות" מקצועיות יש יתרון יחסי ואף מוחלט על יחידות רגילות. הדוגמא הדרמטית ביותר היא מבצע "אביב נעורים" באפריל 1973, שבו כמה צוותי איכות קטנים, בפיקודו של הקצ"ר עמנואל שקד, פשטו בלילה על יעדים אחדים בלב ביירות והשלימו את משימותיהם כמעט ללא ניפגעים.

הישוב ושל מלחמת העצמאות: במחלקת הטיס של הפלמ"ח, במתנבים הארצי-ישראליים לשורות חיל האוויר הבריטי ולפעולתם של מאות המתנדבים מחור"ל (המח"ל). תקרית תל-מוטילה איננה נקודת השפל של חיל-האוויר הישראלי, אלא להיפך — נקודת ציון חיובית. מטוסי החיל הם שהפכו את פני התמונה והניסו את הסורים ממאחזם שמצפון לכינרת. לפיכך, התזה של ד"ר מילשטיין, גם אם יש לה אולי אחיזה כמציאות ההיסטורית, זקוקה לעיבוד ולשיכלול נוסף.

התזה הבסיסית שבספריו, מחמיאה לצנחנים ולתפקידם ההיסטורי. למרות זאת אין המחבר מהלל ומשבח את תפקודם של הצנחנים והוא מצביע על ליקויים רבים בעקרונות ובביצוע. מבצעי הגמול לפני "קדש" מנותחים על ידו הן ברמת הביצוע של היחיד והפרט, והן בראייה לאומית כוללת. מול עקרון הגמול בתשובה לטרור, מציג מילשטיין את עקרון ההמנעה, שפותח על ידי סיירת "שקד" שהוקמה ב-1955. האיש המרכזי בה, במקביל לשרון ב-101, היה הקצין הברזילאי עבד אל מג'יד אל מזרייב, הידוע יותר כעמוס ירקוני. מילשטיין טוען כי הסלמת הטרור והתגמול היתה מרכיב עיקרי באינקובציה של כל מלחמות ישראל ובוודאי של מיבצע "קדש" ומלחמת "ששת הימים". מתן סיכוי גדול יותר להמנעה באמצעות מירדפים, דרכי טישטוש ומארבים, כבר בתחילת שנות החמישים, היה עשוי, לדעתו, למנוע את "הסיכוב השני" ולשנות מיסודה את ההיסטוריה של הסיכוסך היהודי-ערבי ושל מלחמות ישראל. עשר שנות השלום

על מגבלות החימוש המונחה המדויק

בעקבות מאמרו של שמואל גורדון, "עקרונות הלוחמה בחימוש מונחה מדויק", מערכות 308.

עידו הכט

במלחמת פרוסיה-צרפת, 1870-1871, באה לראשונה לידי ביטוי עצמת האש המוגברת הודות לפיתוחם של מחסנית הרובה, תותחי שדה מהירי ירי, ומכונות היריה. הוויכוחים על משמעות הגידול הדרמטי בעצמת האש של היחידות

שמאל גורדון! באה לפתור את הבעיות המוזכרות לעיל, אך, כפרספקטיבה היסטורית, הפתרון המוצע איננו מחדש הרבה פרט לשימוש באמל"ח מודרני — חימוש מונחה מדויק.

במערכתו בעתיד צפוי לצה"ל שדה קרב רוי כוחות ואש, שיהיה סגור כמעט לחלוטין לתמרון. בתנאים הללו, העברת המלחמה לשטחו של האויב תתבע מצה"ל מחיר כבד באבדות. פתרון הבעיה הזו הנה משימה רבת חשיבות. הצעתו של